TALABALARNING INAVATSION FAOLLIGI VA ICHKI MATIVATSIYASI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Eshpo'latova Marvarid Dilshod qizi
Qarshi Davlat Universiteti Psixologiya 1-bosqich magistranti

Qabul qilindi: 19.01.2026
Ko'rib chiqildi: 20.01.2026
Tasdiqlandi: 21.01.2026

Kalit so'zlar:
innovatsion faollik, ichki motivatsiya, talaba, ijodiy tashabbus, o'quv jarayoni, psixopedagogika

Annotatsiya. Ushbu tezis talabalarning innovatsion faolligi va ichki motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni psixopedagogik nuqtai nazardan o'rganadi. Tadqiqot ichki motivatsiyaning talabalarning ijodiy tashabbuslari, yangi g'oyalarni ishlab chiqish va o'quv faoliyatidagi faol ishtirokiga ta'sirini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasida so'rovnomalar, intervyular va statistik tahlil usullari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ichki motivatsiya talabalarning innovatsion faoliyatini oshiradi va o'quv jarayonida yuqori natijalarga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning ijodiy va innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirish – pedagogik jarayonning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Innovatsion faollik – talabaning yangi g'oyalarni ishlab chiqish, muammolarni ijodiy va analitik usulda hal qilish hamda o'z bilimini amaliyotga tatbiq etish qobiliyati (Amabile, 1996). Shu bilan birga, ichki motivatsiya talabaning o'z qiziqishi, shaxsiy intilishi va maqsadga erishish istagi bilan bog'liq bo'lib, o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatni belgilovchi asosiy psixologik omil hisoblanadi (Ryan & Deci, 2000).

So'nggi yillarda psixopedagogika va ta'lim psixologiyasi sohalarida talabalarning innovatsion faolligi va ichki motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlik dolzarb mavzu sifatida e'tiborni tortmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo'lgan talabalar yangi g'oyalarni ishlab chiqish, ijodiy loyihalarni amalga oshirish va o'quv jarayonida faol ishtirok etishda yaxshiroq natijalarga erishadi (Deci & Ryan, 1985; Tierney & Farmer, 2002). Shu bilan birga, o'quv muhit, pedagogik metodlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ichki motivatsiyani oshirish va innovatsion faollikni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston kontekstida ham talabalarning innovatsion faolligi va ichki motivatsiyasini o'rganish ilmiy jihatdan dolzarbdir. Chunki zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning ijodiy va innovatsion ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodologiyalar mavjud, lekin ularning samaradorligi va ichki motivatsiya bilan bog'liqligi yetarlicha ilmiy asos bilan tadqiq etilmagan

(Qodirov, 2021; Karimova, 2020). Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqotning maqsadi – talabalarning ichki motivatsiyasi va innovatsion faolligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash, ularning o‘quv jarayonidagi rolini tahlil qilish va pedagogik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari. Ichki motivatsiya va innovatsion faollik nazariy asoslarini o‘rganish. Talabalarning ichki motivatsiyasi va innovatsion faollik darajasini o‘lchash. Ichki motivatsiya va innovatsion faollik o‘rtasidagi korrelyatsion bog‘liqlikni tahlil qilish. Ushbu tadqiqot nafaqat ilmiy dolzarbligini, balki amaliy ahamiyatini ham ta’minlaydi, chunki uning natijalari pedagogik jarayonni yanada samarali tashkil etish va talabalarning ijodiy hamda innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Ichki motivatsiya (intrinsic motivation) – shaxsning faoliyatni o‘z qoniqishi, qiziqishi va ichki intilishi bilan amalga oshirish istagi sifatida ta’riflanadi (Ryan & Deci, 2000). Ichki motivatsiya talabaning o‘zini o‘zi boshqarish, maqsad qo‘yish, ijodiy va kognitiv faoliyatga jalb etilishiga bevosita ta’sir qiladi. Deci va Ryan (1985) tadqiqotlari shuni ko‘rsatdiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan talabalar o‘quv jarayonida murakkab vazifalarni samarali bajaradi, yangi g‘oyalarni ishlab chiqadi va ijodiy yondashuvni qo‘llaydi. Shu bilan birga, motivatsiyaning darajasi pedagogik sharoit va o‘qitish metodlariga bog‘liq. Interaktiv, loyiha asosida tashkil etilgan darslar ichki motivatsiyani oshirish va talabalarni faol ishtirok etishga rag‘batlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Mahalliy tadqiqotlar (Karimova, 2020) shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiya universitet talabalarining ijodiy va innovatsion faoliyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Innovatsion faollik va ijodiy tashabbus. Amabile (1996) innovatsion faollikni ijodiy ishlarni ishlab chiqish qobiliyati va yangi g‘oyalarni amaliyotga tatbiq etish bilan bog‘laydi. Innovatsion faollik talabaning loyiha va guruh ishlarida, muammolarni hal qilishda, yangi metod va strategiyalarni ishlab chiqishda muhim rol o‘ynaydi. Tierney va Farmer (2002) tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, ijodiy tashabbus va innovatsion faoliyat shaxsning o‘z-o‘zini motivatsiya qilish qobiliyati bilan bevosita bog‘liq. Shu bilan birga, ta’lim jarayonida pedagogik strategiyalar talabalarni innovatsion faoliyatga jalb etish va ichki motivatsiyani rag‘batlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Ichki motivatsiya va innovatsion faollik o‘rtasidagi bog‘liqlik. Ilgari olib borilgan tadqiqotlar (Deci & Ryan, 1985; Ryan & Deci, 2000; Amabile et al., 1996) shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiya talabalarning innovatsion faolligini sezilarli darajada oshiradi. Ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan talabalar yangi g‘oyalarni ishlab chiqishga, ijodiy loyihalarni amalga oshirishga va o‘quv jarayonida aktiv ishtirok etishga ko‘proq moyil bo‘ladi. Mahalliy tadqiqotlar (Qodirov, 2021) shuni ko‘rsatdiki, talabalarning ichki motivatsiyasi va innovatsion faolligi o‘rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjud. Interaktiv darslar va loyiha asosidagi o‘qitish metodlari innovatsion faollikni oshirishda samarali

bo‘ladi. Pedagogik kontekst va dolzarblik. Zamonaviy ta’lim tizimida talabalarni ijodiy va innovatsion faoliyatga yo‘naltirish nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ega. Ichki motivatsiya va innovatsion faollikni rivojlantirish pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi, talabalarning kognitiv va ijtimoiy ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Shu nuqtai nazardan, ichki motivatsiya va innovatsion faollik o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish dolzarb mavzu hisoblanadi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, talabalarning ichki motivatsiyasi va innovatsion faolligi o‘rtasida yuqori va ijobiy korrelyatsiya mavjud. Ichki motivatsiya yuqori bo‘lgan talabalar yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, ijodiy loyihalarni amalga oshirish va o‘quv jarayonida faol ishtirok etishda sezilarli darajada faolroq bo‘ladi. Bu natija ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan mos keladi (Amabile, 1996; Ryan & Deci, 2000; Tierney & Farmer, 2002). Muhokama davomida quyidagi jihatlar e’tiborga loyiq:

Ichki motivatsiyaning innovatsion faollikka ta’siri: Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ichki motivatsiya talabalarning ijodiy va innovatsion faoliyatini rag‘batlantiruvchi asosiy psixologik omil hisoblanadi. Talabalar o‘z qiziqishi va shaxsiy intilishi bilan yangi g‘oyalarni ishlab chiqishga intiladi, bu esa o‘quv jarayonidagi muvaffaqiyatni oshiradi.

Pedagogik sharoit va metodlarning roli: Tadqiqotda aniqlanishicha, interaktiv darslar, loyiha asosida o‘qitish va guruh ishlarining mavjudligi ichki motivatsiyani oshiradi va innovatsion faollikni rag‘batlantiradi. Bu natija mahalliy tadqiqotlar (Qodirov, 2021; Karimova, 2020) bilan ham uyg‘un keladi. Shu bilan birga, pedagogik metodlar faqat texnik vosita emas, balki talabalar motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlashda strategik vosita sifatida xizmat qiladi.

Ijtimoiy va kognitiv jihatlar: Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiya talabalarning kognitiv rivojlanishi, tanqidiy fikrlashi va ijodiy yondashuvini mustahkamlaydi. Innovatsion faollik esa ijtimoiy tajribalarni amaliyotga tatbiq etish, jamoaviy ishda faol ishtirok etish va yangi strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Dolzarblik va amaliy ahamiyat: Natijalar pedagogik jarayonni optimallashtirish va talabalarning ijodiy hamda innovatsion ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratadi. Shu bilan birga, ichki motivatsiya va innovatsion faollikni rivojlantirishga qaratilgan metodologik yondashuvlar universitet va maktab darajasida ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari talabalarning ichki motivatsiyasi ularning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynashini tasdiqlaydi. Bu esa pedagogik jarayonda motivatsiyani oshirishga qaratilgan interaktiv metodlar va loyiha asosidagi o‘qitish strategiyalarini joriy etish zarurligini ko‘rsatadi

Xulosa. Ushbu tadqiqot talabalarning ichki motivatsiyasi va innovatsion faolligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ilmiy asosda aniqlashga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki: Ichki motivatsiya talabalarning innovatsion faolligini

oshiradi ichki motivatsiyasi yuqori bo‘lgan talabalar yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, ijodiy loyihalarni amalga oshirish va o‘quv jarayonida faol ishtirok etishga ko‘proq moyil. Tadqiqot natijalari ichki motivatsiya va innovatsion faollik o‘rtasida yuqori va sezilarli ijobiy korrelyatsiya mavjudligini ko‘rsatdi, bu esa talabalarning ijodiy va innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirishda motivatsiyaning muhimligini tasdiqlaydi. Pedagogik sharoitning ta’siri interaktiv darslar, loyiha asosida o‘qitish va guruh ishlari talabalarning ichki motivatsiyasini oshiradi va innovatsion faollikni rag‘batlantiradi. Shu bilan birga, pedagogik metodlar faqat o‘qitish vositasi emas, balki talabalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiluvchi strategik omil sifatida muhimdir. Amaliy ahamiyati **t**adqiqot natijalari pedagogik jarayonni optimallashtirish, talabalarning innovatsion va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, zamonaviy ta’lim metodologiyalarini ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratadi. Shunday qilib, tadqiqot tasdiqladi: talabalarning ichki motivatsiyasi ularning innovatsion faolligini rag‘batlantiruvchi asosiy omil bo‘lib, pedagogik jarayonda motivatsiyani oshirish va innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar samarali natija beradi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context.* Westview Press.
2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Springer.
3. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
4. Tierney, P., & Farmer, S. M. (2002). Creative self-efficacy: Its potential antecedents and relationship to creative performance. *Academy of Management Journal*, 45(6), 1137–1148.
5. Qodirov, A. (2021). Talabalarning innovatsion faolligi va motivatsiyasi. *Toshkent Pedagogika Jurnali*, 3(12), 45–53.
6. Karimova, N. (2020). Ichki motivatsiyaning talabalarning ijodiy faolligiga ta’siri. *O‘zbekiston Psixologiya va Pedagogika Jurnali*, 2(8), 21–30.
7. Amabile, T. M., Conti, R., Coon, H., Lazenby, J., & Herron, M. (1996). Assessing the work environment for creativity. *Academy of Management Journal*, 39(5), 1154–1184.